(1) משיב דבר סימן י"ז

בענין תפלות שבני אשכנז מתגוררים בארצות האלו שע"פ רובם מתפללים בנוסח ספרד ואף שבבתי כנסיות מתפללים קרוב לאשכנז, מ"מ אנו שמתפללים בביהמ"ד של ספרדים איך להתנהג עם נוסח התפלה, וגם על דבר הקדושות אם מותרים לענות כמנהג ספרד או שצריך גם הקדושות לענות כמנהג אשכנז:

ולהך דינא שנשאלנו הדין כך הוא לפענ"ד, דבתפלה בלחש אסור לשנות מהנוסח שנהגו מכבר ולכו"ע לית כאן משום ל"ת להרמב"ם משום שאין כאן מחלוקת ולהרא"ש משום דאינ' אלא מנהג וכ"ע ס"ל שיוצאים בשני הנוסחאות ולא כמש"כ בספר פאת השלחן (סי' ג) דיחידים המתפללים בביהכ"נ של הספרדים מחוייבים לנהוג כמותם משום ל"ת רק כמ"ש בהגמ"י (הל' תפלה אות ה') בשם הירושלמי והוא בפ"ג דעירובין אע"ג ששלחנו לכם סדרי מעמדות אל תשנו ממנהג אבותיכם ומפרשי דקאי בתפלה של מועדות ע"ש, אבל בקדושות שבקול רם וכדומה ודאי אסור לשנות ממנהג שהוא שם מפני המחלוקת ולהרמב"ם יש בזה משום ל"ת. והמקום יאיר עינינו ויזכנו בשלום:

(2) שיבת ציון סימן ב'

ה ע"ד שאלתו שבקהלתו נחלקו היהודים לשתי קהלות קהל אשכנזים וקהל ספרדים, וזה כמה שנים שנעשה חרם * לקהל ספרדים שלא ילך אחד מהם להתפלל בבית הכנסת של האשכנזים ואם יתרמי שיעבור אחד מהם וילך לבהכ"נ של האשכנזים שלא יניחו האשכנזים את הספרדי לעלות לתורה ולא יכבדו לו בשום מצוה, ועתה בעוה"ר פרץ ה' פרץ עזה בקהלתם ומתו כמה נפשות מקהל הספרדים במגפה שהיתה ר"ל בשנה העברה ונתמעטו הספרדים שם עד שאין להם מנין בריות כי אם מעוטם מאוד ואינן יכולין להתפלל בציבור בבית הכנסת של הספרדים וטריחא להו מלתא למצוא אשכנזים שיבאו להתפלל בבית הכנסת של ספרדים שישלימו מנין עשרה כי אינם רוצים לשנות מנהגם להתפלל כמנהג ספרדים ועוד זאת גם התינוקות והנערים מבני הספרדים אינן יכולין להתפלל כמנהג ספרדים מפני שאין להם כעת מלמד תינוקות ספרדי ובני הספרדים צריכים לילך לבית הספר למלמד של קהל אשכנזים ואינם מרגילים לדבר המבטא בלשון הקודש כדרך הספרדים ואינם מבינין ולא רגיל על לשונם שפת ספרדים להבין התנועות ואיתוך התיבות בשפת הספרדים ואם ש"צ ספרדי מתפלל בציבור אינם מבינים התפלות לענות אמן על הברכות. ועתה בא בשאלה אם הספרדים רשאים לנהוג להתפלל בבית הכנסת שלהם כמנהג אשכנזים ורוב מהספרדים רוצים בכך מפני הלחץ והדחק רק שמיעוט מהקהל ממאנים בזה ואינם רוצים להסכים לשנות מנהגם, אם יש כח למיעוט הקהל למחות בכך. ומעלתו אחז דרך רחוק בפלפולים אם מה שעשו זה כמה שנים חל על בניהם [illegible] אח"כ ונכנס בספיקות אם שייך בזה זכין לק[illegible]

הגה"ה

*דיני חרם ונדוי אינם נוהגים בזמן הזה ע"פ דינא דמלכותא:

ספרדים. וכל זה במנהגי בית הכנסת ונוסחי התפלות בציבור בחזרת הש"ץ ובפיוטים וכדומה בזה ינהגו כמנהג אשכנזים אבל בתפלה בלחש כל יחיד ויחיד צריך להתפלל כפי מנהגו שנהג עד עתה כי בזה אין בו צורך לשנות המנהג אשר נהג והורגל בו. וה' יגדור פרצותם. כ"ד הטרוד:

(3) שואל ומשיב מהדורא תליתאה סימן רמ"ג

צריך לשאול לפני התיבה איך יעשה הנה בלחש יאמר כנוסחו ובתפלה חזרת הש"ץ יעיין בסידור ויאמר כנוסח ספרד זה הנלענ"ד והעיקר להיות הכל בשלום ולא יתקוטטו בזה ודי בזה לבוא יודע שיבע כוונתו לשמים ושכני ידידו דו"ש באהבה:

(4) מג"א - קכ"ד - ג'

דאף בלא דחק שרי, דאמרינן (ו) לדבריך למה הצבור מתפללין, אמר ליה כדי להסדיר ש"ץ תפלתו, משמע דאי לאו משום להסדיר הוי רשאי הש"ץ להתפלל מיד בקול רם. ומיהו אין צריך לסדר אלא בראש השנה (ה) ויום הכיפורים כמו שכתוב סימן ק', ע"ש. ומכל מקום ק"ע לרבן גמליאל [ראש השנה שם] למה צבור מתפללין כל השנה. וצ"ל דמכל מקום ש"ץ טוב להסדיר בכל פעם, כמו שכתוב

(6) שו"ע - סימן ה'

א תפלות [א] א [א] של [א] מועדות *ה [א] ושל ראשי חדשים [ב] צריך להסדיר תפלתו קודם שיתפלל כדי שתהא שגורה בפיו: הגה ויש אומרים דווקא כשמתפללים על פה (א) [ב] אבל כשמתפללין מתוך (ב) הסדור מותר דהא רואה מה שמתפלל [ג*] וכן נוהגין:

(7) הליכות שלמה פרק ה'

יט. שליח הצבור, עליו להתפלל לפי נוסח התפלה של הצבור[לא] [63]. ובכל בית הכנסת קבוע, ראוי לקבוע נוסח תפלה, על־פי רוב המתפללים הקבועים בבית הכנסת זה, אשר בו יתפללו שליחי הצבור[ל]

(5) אג"מ או"ח ב - כ"ג

מה ששמע כתר"ה בשמי שאמרתי שאם הש"צ שמתפלל בעצמו בנוסח ספרד ויורד לפני התיבה במקום שהצבור מתפללין בנוסח אשכנז ולהיפוך, צריך גם כשמתפלל בלחש להתפלל כנוסח המקום שמתפללים הצבור משום שטעם שהש"צ מתפלל בלחש הוא כדי שיסדיר תפלתו ולא יכשל בלשונו כשיתפלל בקול רם לפני הצבור הוא אמת. ומשה"ק שהש"צ מתפלל בלחש הוא כדי להסדיר תפלתו, ואף בתפלות כל השנה אם ליכא דחק צריך הש"צ להתפלל תחלה בלחש להסדיר תפלתו ורק בשעה"ד שרי כדאיתא במחבר ורמ"א [illegible] ב. ורק מתחלה רצה לומר דבתפלות כל השנה אף בלא דחק שרי והקשה דא"כ לר"ג שאף הצבור מתפללין רק כדי שיהיה זמן לש"צ לסדר תפלתו לא יצטרכו צבור להתפלל כלל בכל השנה, ולכן מסיק דצריך להסדיר אף תפלות של כל השנה משום דאף דרגילין בהו החמירו בצבור כדפי' במחצה"ש. וא"כ כ"ש דלהתפלל הש"צ בלחש בנוסח אחר מכפי שצריך להתפלל לפני הצבור בקול רם שאסור שהרי אדרבה יתגרע עוד בסדורו זה דיערב שתי הנוסחאות. ולכן ברור שמוכרח גם בלחש להתפלל כהנוסח שיתפלל בקול רם.

(9) אבני ישפה

ולי העני נראית עוד טענה לצירוף והיא לפי מה שמצוי שמי שרגיל בנוסח מסוים, דהוא אינו יכול לכוון בנוסח אחר כי משים לבו לשנוי הנוסח. ולכן כיון שע"י שנחמיר עליו לסדר תפילתו יפסיד מכוונתו בתפילתו בלחש, בודאי יש כאן סניף להקל כסברות הנ"ל. ולכן נראה שהעיקר בזה כדעת שמב"ה הנ"ל, ובתפילת הלחש יתפלל הש"ץ כמנהגו ונוסחו. וכן פסק גאון אחד

(88)

ולשואל הורה שיכול לנהוג בזה כהאג"מ ולשנות ממנהגו גם בתפלת הלחש, אולם רבנו עצמו נהג כנ"ל.

(8) דבר הלכה

לא. ומכל מקום בתפלת שמו"ע בלחש, וכן בכל דבר שלא יהיה ניכר שהוא משנה מהצבור, יכול להתפלל כמנהגו, ולא נהגינן בזה כהפאת השלחן (סי' ג') (ולכן ס"ל שמנהגו שלא לומר "ברוך ה' לעולם" בתפלת ערבית (ראה סי' רל"ו ס"ב ובמ"ב סק"ה) ומנהג הצבור לאמרו, רשאי לדלג ברכה זו אם לא יהיה הדבר ניכר [63]) [64]. ועיין שו"ת אג"מ (ח"ב סי' כ"ט וח"ד סי' ל"ג) דבכה"ג יתפלל דוקא כנוסח הצבור, שהרי כל תפלת הש"צ בלחש היא כדי להסדיר תפלתו, עיי"ש, אולם נראה דכיון דהאידנא שמתפללין מתוך הסידור אין לחוש שיכשל בלשונו, לכן בכגון דא, סגי בכך שיסתכל בשעת תפלתו בלחש בסדור שכפי נוסח הצבור, ויתן אל לבו כל השינויים שיש ביניהם, ואח"כ יתפלל מתוכו בקול [65].

(10) אג"מ או"ח ב- כ"ג

הנה בדבר אחד שמתפלל בביהכ"נ שהצבור מתפללים בנוסח אחר מכפי שהוא מתפלל הנכון לע"ד שבדברים שצריך דוקא בצבור כמו קדושה מוכרח לומר הנוסח של הצבור, ואף כשיאמר בלחש אינו יכול לומר נוסח אחר, דהא כל האמירה עשה הצבור שהוא בעצמו לא היה יכול לומר כלל דאין אומרים קדושה ביחיד. ואף שהעיקר מה שהצבור צריכים לומר בקדושה הוא רק קדוש וברוך וימלוך, ושינוי הנוסחאות נקדש או נקדישך וכדומה הוא רק חיוב להש"צ, מ"מ למנהגנו שאומרים הצבור גם זה